

ЛІТЕРАТУРА

1. Сухомлинский В.А. Как воспитать настоящего человека. Избр. произв.: В 5-ти т.- К.: Рад.шк., 1980 – Т.2.
2. Сухомлинский В.А. Павлышская средняя школ. Избр. произв.: В 5-ти т.- К.: Рад.шк., 1980 – Т.4.
3. Сухомлинский В.А. Проблемы воспитания всесторонне развитой личности. Избр. произв.: В 5-ти т.- К.: Рад.шк., 1980 – Т.1.

УДК 373.210.36 (09)

О.В. Донченко

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ КИЇВСЬКИМ ТОВАРИСТВОМ НАРОДНИХ ДИТЯЧИХ САДКІВ

У статті розглянуто діяльність Київського товариства народних дитячих садків, спрямовану на вирішення питань організації дошкільного виховання на початку ХХ ст. Проаналізовано заходи товариства, які сприяли поширенню передового педагогічного досвіду в Україні. Підкреслено прогресивне значення педагогічних виставок з дошкільного виховання, організованих зазначеним товариством, у розвитку естетичного виховання дітей у вітчизняній освіті. Відзначено новітні розробки естетичного виховання дошкільників, представлені на виставках, які не втратили актуальності сьогодні.

Ключові слова: естетичне виховання, виставки з дошкільного виховання.

В статье рассмотрена деятельность Киевского общества народных детских садов, направленная на решение вопросов организации дошкольного воспитания в начале ХХ в. Проанализированы мероприятия общества, которые способствовали распространению передового педагогического опыта в Украине. Подчеркнуто прогрессивное значение педагогических выставок по дошкольному воспитанию, организованных указанным обществом, в развитии эстетического воспитания детей в отечественном образовании. Отмечены новейшие разработки эстетического воспитания дошкольников, представленные на выставках, которые не утратили актуальности сегодня.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, выставки по дошкольному воспитанию.

The article considers activity of the Kiev society of national nursery schools which concentrated at the resolving of arrangement at pre-school education problems. It is analyses actions of this society which contributed to distribution of the advanced pedagogical experience in Ukraine. It is emphasized the progressive significance of pedagogical pre-school training exhibitions, which were organized by

this society, in the development of aesthetic training of children in the national education. The latest learning aids of pre-school aesthetic training which are actual nowadays represented at the exhibition were mentioned in the article.

Key words: *aesthetic training, pre-school training exhibitions.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку вітчизняної освіти особливої актуальності набуває проблема естетичного виховання підростаючого покоління, оскільки саме від рівня духовно-культурного розвитку особистості, від її вміння цінувати прекрасне у природі, мистецтві, стосунках між людьми залежить збереження національної культури та цінностей.

Одним із шляхів підвищення якості естетичного виховання дітей сьогодні є вивчення та переосмислення історико-педагогічного досвіду, який має цінні науково-практичні надбання. Особливо цікавим для дослідження є, на наш погляд, період кінця ХІХ – початку ХХ ст., оскільки з ним пов'язана діяльність громадсько-педагогічних об'єднань, які опікувалися не лише організацією дошкільного виховання та педагогічної освіти, а й розробкою новітніх теоретичних положень і влаштуванням різноманітних заходів, що сприяли подальшому активному розвитку саме естетичного виховання дітей.

Аналіз актуальних досліджень. Досвіду організації суспільного дошкільного виховання дітей в Україні в окреслений період присвячено науково-педагогічні праці Л. Березівської, З. Борисової, І. Улюкаєвої, Т. Филімонової. Теорію та практику дошкільного виховання в Україні наприкінці ХІХ – початку ХХ ст., у тому числі діяльність Київського товариства народних дитячих садків, розкрито в дисертації С. Попиченко.

Проте, ми вважаємо, що в названих роботах недостатньо розглянута діяльність Київського товариства народних дитячих садків, спрямовану на розвиток естетичного виховання дошкільників, не проаналізовано цей позитивний досвід із метою його подальшого використання в сучасних умовах.

Метою даної статті є аналіз досвіду організації Київським товариством народних дитячих садків прогресивних заходів, що сприяли активізації розвитку естетичного виховання дітей в Україні на початку ХХ ст.

Аналіз історико-педагогічної літератури показав, що активізації розвитку естетичного виховання дошкільників в Україні в окреслений період, поширенню передового педагогічного досві-

ду значною мірою сприяли заходи, що організовувало Київське товариство народних дитячих садків: педагогічні виставки, загальні збори та лекції з читанням статей і рефератів, присвячених питанням виховання дітей дошкільного віку, видавництво педагогічних журналів, збірників і книг для дітей, а також відкриття магазинів книг, навчальних посібників, ігор та іграшок для дошкільників [6, арк. 4а].

Як цінний досвід відзначимо діяльність педагогічних виставок “Дошкільне виховання” (1907, 1908 рр.) та “Дитяча праця” (1910 р.). Зауважимо, що виставка „Дошкільне виховання”, організована в 1908 році, мала міжнародний характер: на ній були представлені науково-педагогічні та методичні роботи Петербурзького фребелівського товариства та зарубіжних учених (зокрема, курс навчання малювання за американським методом) [5, арк. 37]. Особливе місце на виставках посідали роботи, виготовлені дітьми.

На наш погляд, вдалою знахідкою при організації виставок „Дошкільне виховання” був розподіл експонатів на два відділи: суспільне дошкільне виховання та сімейне, що сприяло правильній організації навчання й виховання дітей не лише в навчальних закладах, а й у домашніх умовах. Так, у першому відділі було показано обладнання дитячого садка, матеріали для ігор і занять („дарунки” Фребеля, альбоми, лото), роботи дітей, роботи садівниць (альбоми з рукоділля, фребелівських занять, малювання, зразки ліплення та іграшок), наочні посібники (картини, колекції тощо), дитячі музичні інструменти, збірники нот, бібліотека для вихователів. У другому — приклади обладнання дитячих кімнат, іграшки, ігри та розваги, дитячі роботи, література для дітей і матерів [3]. Цікавими були й експонати, які демонстрували нетрадиційні методи та прийоми роботи (наприклад, вільне малювання дітей різнокольоровою крейдою на чорному лінолеумі) [5, арк. 65].

Прогресивне значення мали відділи виставки 1908 року, які демонстрували новітні методичні розробки і технології навчання дітей, а саме: „Зразковий клас малювання” та „Відділ курсів піаністів-методологів К. Аргамакова”. Однією з особливостей продемонстрованої методики навчання малювання за американським методом було малювання з натури фарбами вже з першого уроку. У розробленому К. Аргамаковим курсі передба-

чений зв'язок викладання музики із загальним естетичним розвитком дитини.

Ознайомлення з архівними та публіцистичними матеріалами [3; 4; 5] показало, що на виставках „Дошкільне виховання” і “Дитяча праця” були представлені досить цікаві та цінні дитячі роботи, які, безумовно, мали певний професійний інтерес як для педагогів, психологів-науковців, так і практиків. Узагальнення і систематизація найцікавіших експонатів дозволили виділити такі основні групи: роботи, пов'язані однією темою, які запобігали „поверхневому ставленню дітей до своїх вражень” [5, арк. 63], серії робіт однієї дитини – “цілі альбоми: від перших каракуль дитини до чітких малюнків” [4, с. 11], роботи, виконані за принципом включення попередніх, легких робіт у наступні, складніші [5, арк. 64], групові творчі роботи, що склалися з різних видів образотворчої діяльності дітей (ліплення, малювання, аплікації) [4, с. 11; 5, арк. 65].

Цінним і необхідним, на наш погляд, для удосконалення процесу естетичного виховання в дитячих закладах було й те, що виставки сприяли виявленню й негативних сторін окремих видів роботи в дитячих садках. Наприклад, одним із кореспондентів було підкреслено, що деякі вироби дітей, що являли собою “кропітки, шаблонні роботи, ... вишивання по канві дрібним хрестиком, плетення складних мережив, складне вишивання білизни, дрібне плетіння”, не сприяли розвитку дитячої творчості [4, с. 13].

Важливо, що відвідувачі виставки мали змогу не тільки знайомитися з її експонатами, а й придбати деякі з них у магазині, спеціально відкритому Київським товариством народних дитячих садків. Найбільшим попитом користувалися такі матеріали: дитячі книги, методичні посібники для вихователів, ігри й іграшки для дітей дошкільного віку, матеріали та посібники для занять у сім'ї та дитячому садку, зокрема для ліплення та малювання [5, арк. 36].

Велике теоретичне та практичне значення як для педагогів, психологів, учителів, вихователів, так і для батьків мали лекції та реферати, представлені на виставках. Важливим, на наш погляд, було й те, що показові уроки, які проводилися провідними педагогами, підлягали активному обговоренню. Одне з чільних місць у тематиці лекцій і доповідей посідали питання естетич-

ного виховання дітей (К. Аргаматов „Про класично-художній напрямок у навчанні гри на фортепіано”, А. Смирнов “Про художнє виховання дітей” (три лекції), Ц. Балталон “Урок-гра в дитячому садку, його громадсько-педагогічне значення” тощо) [5, арк. 41].

Велику зацікавленість викликала розробка уроку-гри в дитячому садку відомого педагога Ц. Балталона. За цією розробкою, урок-гра має тривати одну-півтори години і складатись із семи важливих етапів, перші чотири з яких обов'язкові, а решта можуть замінюватись. Цінним є те, що педагог, аналізуючи урок, визначив сутність, завдання та зміст кожного етапу. Перший етап – це ритмічні рухи. Ц. Балталон вважав, що вони розвивають те „початкове естетичне почуття ритму, яке лежить в основі всіх витончених мистецтв”. Другий – виховна розповідь і бесіда, зміст яких повинен бути близьким і зрозумілим дітям. Третій – дитячі співи, які, на думку педагога, повинні мати характер вільної гри і бути тісно пов'язаними з розповіддю чи грою. Він підкреслював, що під час співів „виявляються перші проблiski музичного слуху та утворюється почуття постичної краси”. Четвертий – гра. Її навчально-виховне завдання, за визначенням Ц. Балталона, полягає у „втіленні в дитячих рухах, міміці та позах змісту попередньої розповіді чи пісні”. П'ятий – малювання, яке час від часу повинно чергуватися із ліпленням і мати вільний характер. Воно має бути обов'язково пов'язане з розповіддю, піснею, грою. Надаючи образотворчій діяльності великого значення, Ц. Балталон підкреслював у своїй доповіді: „Творчі спроби дітей іноді нагадують малюнки дикунів, часто опускаються нижче за них, але нерідко демонструють значні проблiski художнього таланту, як показують багато малюнків і робіт на виставці”. Шостий – вирізування чи конструювання. Сьомий – ритмічні рухи зі співами [5, арк. 58 – 60].

Отже, у своїй розробці педагог широко використав синтез мистецтв, літератури та гри. Аналіз структури уроку-гри, а також педагогічних поглядів Ц. Балталона свідчить, що естетичний розвиток дитини він уважав одним із найважливіших завдань суспільного дошкільного виховання.

Під час виставок, організованих Київським товариством на-родних дитячих садків, проводилися й розважальні заходи для дітей дошкільного віку та безпосередньо за участі самих дітей.

Вони також сприяли їхньому естетичному розвитку (читання з „чарівним ліхтарем”, виступи дитячих оркестрів народних садків) [5, арк. 39 – 41].

Висновки. Таким чином, аналіз історико-педагогічної літератури, архівних джерел, педагогічної періодики початку ХХ ст. свідчить, що саме в цей період в Україні активізувався розвиток естетичного виховання дітей дошкільного віку. Цьому значною мірою сприяла діяльність Київського товариства народних дитячих садків, спрямована на поширення передового зарубіжного і вітчизняного досвіду навчання та виховання дітей дошкільного віку, зокрема естетичного, визначення нових напрямів естетичного виховання дошкільників, видавництво відповідної літератури тощо. На наш погляд, цей досвід має багато цінних і цікавих надбань, що не втратили актуальності й потребують подальшого вивчення з метою використання найпрогресивніших із них у сучасних умовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Березівська Л. Діти у діяльності київських просвітницьких товариств / Початкова школа. — 1996. — №7. — С. 51 – 52.
2. Попиченко С. Розвиток теорії і практики дошкільного виховання в Україні (кінець ХІХ – початок ХХ століть): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. — Умань, 1998. — 197 с.
3. Разные известия и сообщения: Выставка „Дошкольное воспитание” Киевского общества народных детских садов // Русская школа. — 1907. — №5-6. — С. 123 – 124.
4. Эльзин Г. Выставка «Детский труд» (корреспонденция) / Художественно-педагогический журнал. — 1910. — №10. — С. 11 – 13.
5. О разрешении Киевскому обществу народных детских садов открыть в г. Киеве, на предместье Шулявке, бесплатный народный детский сад. — Центральный державний історичний архів України м. Київ. — Ф. 707. — Оп. 282. — Од. зб. 40.
6. О разрешении Киевскому обществу народных детских садов открыть в г. Киеве, на Зверинце, 3-й народный детский сад. — Центральный державний історичний архів України м. Київ. — Ф. 707. — Оп. 284. — Од. зб. 29.